

CENTAR ZA STRATEŠKU ANALIZU

WWW.CZSA.ORG

Partnerstvo Srbije i NR Kine

Analiza odnosa u novim međunarodnim okolnostima

Autor: Ms.c Darko Obradović

Srbija i Kina partnersvo bez granica

- odnosi Srbije i NR Kine
- Kina je partner sa geopolitičkim rizikom za Srbiju
- Trend spoljnopolitičkog usaglašavanja dve države će biti konstanta u narednom periodu
- Srbija se pridružila inicijativi za Globalnu zajednicu zajedničke budućnosti
- Sporazum o slobodnoj trgovini je i šansa i rizik za Srbiju
- Postojeći dogovori sa NR Kinom su pod rizikom od reizbora Donalda Trampa za američkog predsednika
- Vojna saradnja je pod geopolitičkim rizikom u pogledu odnosa sa evro-atlantskim partnerima
- Nabavka vojnih sistema iz NR Kine nosi rizik otežanog održavanja i snabdevanja u slučaju nepovoljnih međunarodnih okolnosti
- Nabavka vojne opreme iz Kine narušava odnose sa SAD i EU
- Implementacija kineske 5G mreže bi se negativno odrazila na IT sektor u Srbiji
- Kina ne može ekonomski zameniti EU
- Partnerstvo sa Kinom zahteva stalnu političku, ekonomsku i bezbednosnu evaulaciju
- Kina će ostati jedan od dominantnih spoljnopolitičkih stubova Srbije po pitanju Kosova
- Kina postaje “zamena” za Rusiju u srpskom strateškom pozicioniranju
- Srbija se još uvek ne nalazi u opasnosti od kineske dužničke zamke
- Odnosi sa Kinom imaju zapažene pozitivne ekonomske efekte u poslednjih 10 godina
- Kina kontroliše strateške sektore u Srbiji – rudnik bakra i željezaru
- Otvoreno pitanje standarda i angažovanja domaće radne snage na projektima finansiranim kineskim kreditima
- Povećano prisustvo kineskih medijskih partnerstava čime raste rizik od hibridnih pretnji
- Velika razlika između percepcije i prakse odnosa dve zemlje

Kineski predsednik Si Đinping, u sklopu evropske turneje, boravio je u poseti Srbiji. Posle pet godina, a kineski lideri ne putuju često van zemlje, kineski lider je posetu Evropi započeo Francuskoj i nastaviće je u Srbiji i Mađarskoj. Veoma je važan kontekst i vreme ove posete koju ćemo analizirati sa globalnog, regionalnog i nacionalnog aspekta.

Globalni aspekti

Sa globalnog aspekta poseta predsednika NR Kine Sija dolazi u trenutku povećanih špijunskih skandala, trgovinskih nesuglasica i osnovanih optužbi za nelojalnu konkurenciju od strane država političkog Zapada. Vrlo bitan detalj se odnosi na to da predsednik Si ne prisustvuje predsedničkoj inauguraciji ruskog predsednika Vladimira Putina. Zanimljiv tajming, 9.maj i „krunisanje“ Putina, za boravak u Evropi. Na ovaj način kineska diplomatija šalje jasnu poruku Rusiji i Zapadu. U prvom redu da je Rusija mlađi partner u međusobnim odnosima i da su Evropa i Zapad daleko značajniji za NR Kinu od Rusije. Odsustvo sa proslave 9.maja je svojevrsan vid političkog distanciranja od cilejva ruskog besmislenog rata protiv Ukrajine. Rusija je na izvitoperenim temeljima nasleđa Drugog svetskog rata pokrenula invaziju na Ukrajinu. Odsustvo je veoma važna poruka ukoliko imamo u vidu da su se kineski diplomatski izaslanici prethodnih meseci dodatno antagonizovali odnos prema NR Kini iz razloga što su se koristili ruskom argumentacijom za objašnjenje svoje pozicije po pitanju agresije na Ukrajinu. Predloženi kineski [plan za mir u Ukrajini](#) sadrži ruske razloge za rat kao legitimne i predstavlja legalizaciju okupacije delova Ukrajine. Predlaganjem ovakvog plana, NR Kina kao novajlija u međunarodnim odnosima, a naročito u evropskim, izazvala je negodovanje većine aktera. NR Kina od svog nastanka 1949. godine nije rešila ni jednu globalnu krizu, a kamo li evropsku složenu bezbednosnu arhitekturu. Ono što u celom ovom predlogu treba pozdraviti, a što je isticano i tokom posete Francuskoj, odnosi se na poziv za uzdržavanje od nuklearne pretnje.

Američki državni sekretar Entoni Blinken kaže da NR Kina ne isporučuje (gotovo, proizvedeno) oružje Rusiji, ali Kremlj mnoge od svojih vojnih delova dobija iz Kine — [90% mikroelektronike i 70% mašinskih alatki](#) dolazi iz Kine, ruskog saveznik „bez granica“ u Peking.

NR Kina se suočava sa velikim brojem unutrašnjih strukturalnih problema i sve više neprijateljskim međunarodnim okruženjem. Ukidanje tržišnih sloboda, kontrola privatnog poslovanja, nelojalna tržišna konkurencija, nepredvidljiva industrijska politika kao i agresivna retorika sve više opterećuje odnose Pekinga sa Briselom i Vašingtonom. Ni špijunski skandali ne izostaju. U zadnjih nekoliko meseci došlo je do razbijanja kineskih agenturnih mreža širom Evrope. Pored toga još uvek nije stavljena tačka na otkrivenu aferu sa [tajnim policijskim stanicama](#) koje se protežu u preko 100 država. Izveštaji su navodili i Srbiju kao moguću lokaciju ovih prikrivenih ispostava.

U svom trećem predsedničkom mandatu predsednik Si je posvećen jačanju kineske vojske i ambicijama za „mirno prisjedinjenje“ Tajvana. Predviđen rok za invaziju na Tajvan je između 2030. i 2050. godine. Predsednik Si i Komunistička partija Kine se nadaju da će do tada stvoriti povoljno međunarodno okruženje, a da će američka globalna moć značajno opasti. U tom smislu NR Kina će obilato koristiti svoju globalno razapetu mrežu ekonomskih veza kako bi ojačala svoju geopolitičku poziciju. Predsednik Si je u svrhu jačanja međunarodnog uticaja NR Kine definisao sledeće inicijative:

- [Globalna inicijativa za bezbednost](#)
- [Globalna razvojna inicijativa](#)
- [Globalna civilizacijska inicijativa](#)

Svrha navedenih inicijativa je pokušaj stvaranja paralelnog međunarodnog sistema i kreiranje kluba prijatelja naklonjenih Peking. Ove inicijative poseduju tkz. kineske karakteristike i stavljaju NR Kinu u centar međunarodnih odnosa bez formalnih savezničkih obaveza. Kao i u slučaju drugih kineskih međunarodnih akcija i u ovom slučaju Peking nastoji da okupi veliki broj

država sa kojima će odnose uređivati na bilateralnom, a ne multilateralanom nivou. Jedan od razloga za ove inicijative jeste i formiranje glasačke mašinerije za međunarodna tela poput OUN. Ovo je posebno zanimljivo ukoliko znamo kakav je tretman koji „uživaju“ Ujguri, takođe može poslužiti za izbegavanje sudbine Rusije u perspektivi na glasanjima u Generalnoj skupštini OUN.

Usled ruske agresije na Ukrajinu svedočimo procesu jačanja savezništava od Evrope, NATO se uvećao za Švedsku i Finsku, do Dalekog Istoka gde Japan, Novi Zeland i Republika Koreja razmatraju pristupanje AUKUS-u, savezu koji čine Australija, Ujedinjeno Kraljevstvo i Sjedinjene Američke Države. NR Kina je u sporu sa svim svojim susedima. Uloga Indije će biti posebno interesantna u godinama pred nama. Indijski ministar spoljnih poslova S. Jaishankar sazeo je svoje uvodne reči na inauguracionom događaju Raisina Kvad Think Tank Forumu, rekavši da je „Kvad tu da ostane, Kvad je tu da raste, Kvad je tu da doprinese.“ Vrlo jasna pozicija Indije u pogledu strateškog obuzdavanja vojnih pretnji u indo-pacifičkom region kroz američko vođenji Kvadrilaterlani bezbednosni dijalog. Napad na Tajvan bi bio svetski rat. Amerika ima aktivan odbrambeni ugovor sa demokratskim ostrvom. Ceo indo-pacifički region okuplja oko 60% svetske ekonomije i populacije.

Posledica kineskog nastupa na geopolitičkoj pozornici rezultovala je sve dužom listom tehnoloških ograničenja. U prvom redu u SAD i EU je sazrela svest o potrebi da se transfer tehnologije ograniči na način koji će usporiti kineski vojni razvoj. Greške napravljene sa Rusijom se sada ispravljaju.

Put svile predstavlja projekat koji je u kolapsu, ali još to njegov tvorac nije saopštio. Ipak, umesto izgradnje „otvorene, zelene i čiste“ infrastrukture u okviru održivog duga, kao što je Peking obećao, BRI je napravio društveni, ekonomski i ekološki [haos](#). Put svile koji se zasniva na politici javnog duga prema mnogim analizama nije održivo rešenje. Ogromna korupcija je takođe izazvala političku reakciju i na Kinu i na vlade koje su uzele novac [Pekinga](#). Potreba za kvalitetnom infrastrukturom postoji na svakom svetskom kontinentu. Korupcija, standardi I

benefiti dobrim delom zavise od ponašanja domaćih vlasti. Već sada Put svile ređa ruševine, napuštene aerodrome, luke i slepe puteve koji nikome ne trebaju od Azije do Afrike.

Globalni rizici povezani sa NR Kinom su strateško snabdevanje, korporativna špijunaža, intelektualna svojina i agresija na Tajvan. NR Kina nije Rusija, uči na greškama, i u budućnosti će se truditi da obezbedi poluge pritiska u cilju geopolitičkih interesa. Rivalstvo koje neki nazivaju “trgovinskim ratom” vrlo brzo će dovesti do stanja isključivih izbora. Jedan od primera je kineska 5G mreža. Privreda traži zaštitu od kineske korporativne špijunaže i nelojalne konkurencije. Zbog invanzivnog rada Ministarstva državne bezbednosti Kine širom Evrope se kineski student posmatraju kao špijuni a ne drugovi sa fakulteta.

Regionalni aspekti

Evropa je jedan od najvećih spoljnotrgovinskih partnera NR Kine. Izbijanjem pandemije Kovid-19 i agresije na Ukrajinu došlo je do ubrzavanja procesa evaluacije partnerstva EU i NR Kine. U prvom redu je reč o ekonomskoj saradnji koja se sve više karakteriše kao nelojalna konkurencija od strane Pekinga. EU je bliža pristupu deriskinga nego razvoda od NR Kine. Sa jedne strane dva subjekta su i suviše uzajamno međuzavisna na polju kritičnih sirovina, ali i u drugim oblastima. NR Kina je vremenom izrasla u evropsku proizvodnu bazu i sada nastoji da tu okolnost iskoristi za svoje geopolitičke interese. Izbijanje pandemije Kovid-19 ogolilo je rizike od strateškog snabdevanja. Ova pandemija je pokazala da je NR Kina veoma nepredvidljiva u pogledu svoje industrijske politike, ali da strateško snabdevanje koristi za ostvarenje geopolitičkih ciljeva. Primer „maska i vakcina diplomatije¹“ koje je dodatno ojačano agresivnom retorikom kineskih ambasadora je lekcija za Evropu.

BDP Evropske unije se procenjuje na 19 triliona dolara. Ukupna trgovinska razmena EU i NR Kine 2022.godine iznosila je 856 milijardi evra, odnosno 396 milijardi eura u korist NR Kine. U

¹ <https://www.czsa.org/single-publicaiton/5>

ovom trenutku je NR Kina drugi ekonomski partner EU. Glavni problemi u trgovinskim odnosima su:

- Nedostatak transparentnosti;
- Industrijske politike i necarinske mere koje diskriminišu strane kompanije;
- snažna državna intervencija u privredi. To znači da su državne firme u dominantnom položaju sa nejednakim pristupom subvencijama i jeftinom finansiranju, i;
- loše sprovođenje prava intelektualne svojine.

Evropski strateški kompas odnose sa NR Kinom određuje kao partnera, ekonomskog konkurenta i sistemskog rivala. U nastavku Strateški kompas navodi da je Kina sve više uključena i angažovana u regionalnim tenzijama. Asimetrija otvorenosti naših tržišta i društava dovela je do rastuće zabrinutosti u pogledu reciprociteta, ekonomske konkurencije i otpornosti navodi se u Strateškom kompasu. Kina teži da ograniči pristup svom tržištu i nastoji da globalno promovise sopstvene standarde. Svoju politiku sprovodi, uključujući sve veće prisustvo na moru i svemiru, kao i korišćenjem sajber alata i primenom hibridnih taktika. Na osnovu Strateškog kompasa uočavamo da se više ne može ignorisati bezbednosni rizik koji predstavlja NR Kina za Evropu. Jens Stoltenberg, generalni sekretar NATO-a, na sastanku ministara spoljnih poslova NATO-a novembra 2023. godine je konstatovao da regionalni izazovi indo-pacifika su sa globalnim bezbednosnim posledicama, i dodao da ne ide NATO u Aziju nego Kina dolazi u Evropu.

Platforma „17+1“ nosi neke jedinstvene karakteristike koje su više u skladu sa kineskom filozofijom, vrednostima i pristupima, što je svakako znak kineske inovativne ekonomske diplomatije. Ova platforma je u međuvremenu postala 14+1, dok je sada tehnički nefunkcionalna. Od samog početka nije postojao jasan smisao ove kineske platforme iz razloga što se sve odluke donose na bilateralnom nivou. Očigledna namera stratega iz Pekgina je bila da umanje značaj EU i da sa većinom država uđu u bilateralne aranžmane čime dobijaju prednost i

podstiču uzajamnu konkurenciju među njma. Vredi se podsetiti kineskog ekonomskog rata protiv Litvanije zbog Tajvana. Imamo primer Češke Republike gde je Tajvan mnogo veći investitor i kontributor tokom pandemije Kovid-19 od NR Kine. Većina država članica “14+1” je uključena u američku inicijativu za “čistu 5G mrežu”. Postoji direktan ekonomski interes da se kineski partner drži dalje od kritične infrastrukture koja će obeležiti 21. Vek.

U Evropi od smelih kineskih obećanja u okviru Puta svile i “17+1” ostala su neuspunjena obećanja, izostale su obećane investicije, a predloženi projekti sa sobom nose visoku bezbednosnu i političku cenu. Italija je napustila još jedan amorfni projekat - Put svile koji nije ispunio željena očekivanja Italije. Suštinski ovaj projekat je nastojao da otvori evropsko tržište za kineske građevinske kompanije koje bi na kraju bile korsnici profita sa kreditnih linija. Zapravo takav vid neloyalne utakmice, odustva transparentnosti i favorizovanja kineskih državnih preduzeća nije mogao da bude održiv u Evropi. [Umesto infrastrukture](#), dobili su forume; umesto fabrika dobili su programe razmene; a umesto izvoza dobijali su letnje kampove.

„Spremni smo da u potpunosti iskoristimo naše instrumente trgovinske odbrane ako je to neophodno“, rekla [je fon der Lajen](#). „Evropa ne može da prihvati praksu koja narušava tržište i koja bi mogla da dovede do deindustrijalizacije ovde kod kuće” dodala je predsednica EU komisije . Predsednica EU komisije u ponedeljak 6.maja je jasno saopštila pred predsednikom Sijem da neće biti tolerancije po pitanju ekonomije i dovela je u istu ravan ekonomiju i bezbednost.

Električna vozila su jedan od kamena spoticanja jer NR Kina plasira veliku količinu vozila po veštačkim niskim cenama. Slična sudbina je već zadesila kineske vetro turbine i solarne panele. Na ovom mestu se radi o dugoročnoj kineskoj investiciji u podrivanje stabilnosti slobodnog tržišta, za razliku od evropskih konkurenata pitanje ličnog dohotka i standard građana je za Peking oblast državnog razloga. Svet nije dužan da kupuje i apsorbuje višak proizvodnje zasnovan na odsustvu standarda koji važe u Evropi i Americi.

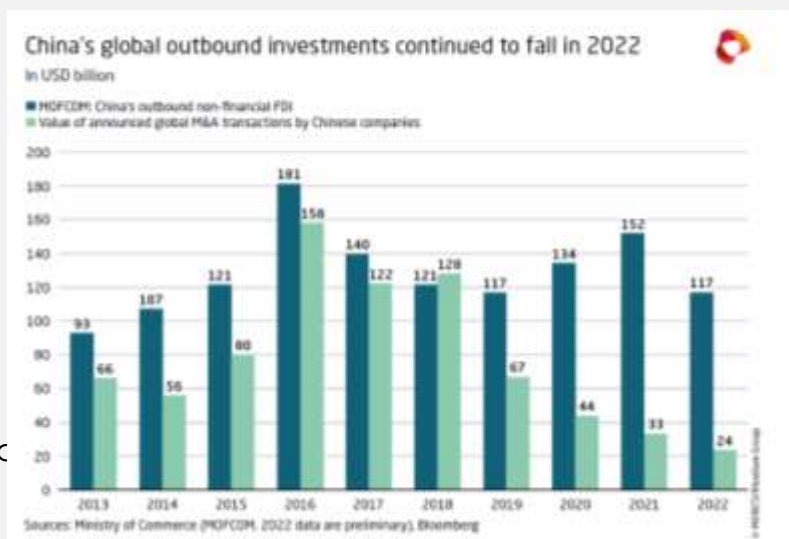

Ursula fon der Lajen naglašava smanjenje rizika kroz sklapanje novih partnerstava širom sveta sa više prijateljskijim, pouzdanim i bezbednijim lancima snabdevanja. U prvom redu reč je o kritičnim sirovinama i retkim mineralima. U ovom trenutku NR Kina kontroliše 90% svetskog litijuma, a prognoze su da će 30% električnih vozila u Evropi činiti kineski automobili. Konceptija deriskinga otvara nove strateške mogućnosti za one države koje su strateški usaglašene sa Evropskom unijom. **Srbija poseduje najveće rezerve litijuma u Evropi, kandidat je za članstvo u EU, geografski je blizu, politički stabilna i bezbedna država. Mnoge države će iskoristiti svoju komparativnu prednost usled deriskinga čime će ojačati svoju stratešku poziciju. Projekat “Jadar” je važan za evropsku autonomiju u odnosu na NR Kinu. Time Srbija sebi poboljšava poziciju u Evropi i kao stabilan snabdevač litijuma u Evropi sebi jača geostratešku ulogu i poziciju. Litijum je koristan za Evropu ali pravi značaj i vrednost je za Srbiju njenu ekonomiju i njen geopolitički uticaj.**

Sveobuhvatni trgovinski sporazum sa NR Kinom i EU se nalazi na čekanju. „U trenutnoj situaciji sa sankcijama EU na snazi protiv Kine i kineskim protivsankcijama, uključujući i protiv poslanika Evropskog parlamenta, jasno je (da) okruženje nije pogodno za ratifikaciju sporazuma“, rekao je Dombrovskis aprila 2021. godine.

„Postoje evropske nacije koje poslednjih godina nisu bile deo Pojasa i puta, ali su bile u stanju da ostvare povoljnije odnose (sa Kinom) nego što smo to nekada uspevali” rekla je italijanska predsednica Đorđa Meloni. “Pitanje je kako garantovati partnerstvo koje je korisno za obe strane, ostavljajući po strani odluku koju ćemo doneti na BRI“, [rekala je](#) italijanska premijerka

Đorđa Meloni 10. Septembra 2023., na marginama samita G20 u Indiji. [Časopis Diplomat](#) piše da su kineske investicije u EU na rekordno niskom nivou od 2016. godine za više od 83%.

Rodium grupa navodi da kineske investicije u Evropi (EU-27+UK) nastavljaju svoj višegodišnji pad: kineske SDI u Evropi dostigle su najniži nivo u deceniji od samo 7,9 milijardi evra u 2022. godini, što je pad od 22 odsto u odnosu na 2021. Pad vraća kineske investicije na nivo iz 2013. godine zaključuje Rodium grupa. U globalnoj “Zelenoj utakmici” paralelno Tajvanski proizvođač Prologium investirao je u fabriku baterija 5.2 milijardi dolara u Francuskoj.

Zaključak odnosi EU i NR Kine se nalaze pred političkim, ekonomskim i bezbednosnim rizicima. Ekonomske nesuglasice predstavljaju najočigledniji aspekt veoma kompleksnih odnosa. Za njima sledi pozicija NR Kine prema ratu koji Rusija vodi u Evropi, sve veći broj špijunskih afera i hibridnih dejstava od strane NR Kine u cilju podela u Evropi dodatno pojačava krizu. Nakon otpočinjanja ruske invazije u punom obimu na Ukrajinu 24. februara 2022, državni mediji u Narodnoj Republici Kini (NR Kina) i Ruskoj Federaciji su uposlili slične taktike u njihovim informativnim operacijama i često su širili slične narative o ratu². Na sve to treba dodati kampanju dezinformacija povodom Kovid-19 koja je za cilj imala snižavanje poverenja u zapadne vakcine sa primesama teroija zavera u vidu biološkog oružja SAD³. Narativ o biološkom oružju SAD je dodatno pojačan od strane kineskih medija nakon otpočinjanja agresije na Ukrajinu. Državni mediji NR Kine, koji insistiraju o nazivanju ruske agresije kao „ukrajinske krize“, između ostalog pojačali su teorije zavere o navodnim postrojenjima za biološko oružje Sjedinjenih Država (SAD) u Ukrajini i širili su ruski narativ tvrdeći da su SAD i NATO krivi za rat⁴.

Na bezbednosnom terenu NR Kina se sve više izdaje za samoproglashenog neprijatelja NATO-a i ako je NATO regionalan savez koji ne deluje u kineskom komšiluku. Ovo sve pokazuje visok stepen sinhronizovanja sa ruskim propagandnim operacijama.

² <https://stratcomcoe.org/pdfjs/?file=/publications/download/Sino-Russian-Information-Operations-DIGITAL.pdf>

³ <https://czsa.org/single-publicaiton/10>

⁴ <https://securingdemocracy.gmfus.org/a-year-of-disinformation-russia-and-chinas-influence-campaigns-during-the-war-in-ukraine/>

Politička neslaganja postaju sve izraženija na relaciji EU, NATO i NR Kina što će dugoročno dovesti do značajnog redefinisanja odnosa između međuzavisnih trgovinskih partnera.

Pregovori koje vode EU i NR Kina su neuspešni i zato treba očekivati nova ograničenja za kineski ekonomski i politički uticaj.

NR Kina i Srbija, ko profitira?

Odnosi dve države obiluju srdačnim političkim odnosima koji se često nazivaju “bratskim” i “čeličnim”. Poseta je značajna jer je Srbija jedna od evropskih destinacija nakon pet godina od zadnje posete Evropi. Srbija je značajna NR Kini koliko i ona Srbiji. U teškom periodu za kinesku diplomatiju dolazak u najmoćniju državu Zapadnog Balakna je spoljnopolički poen predsednika Sija.

Koncepcija kineskog projekta Put svile vrlo je brzo pronašla svoju svrhu u Srbiji koja se intenzivno razvija i reindustrijalizuje. Ono što je započelo kao kreditna linija od 305 miliona eura za 10 godina se uvećalo 12 puta i iznosi 3,7 milijardi eura⁵. Kineske državne korporacije su angažovane na osnovu međudržavnih sporazuma u okviru strateškog partnerstva dve države. Ne retko se u javnom govoru ne pravi suštinska razlika između kineskih investicija i kredita. Od državnih zvaničnika se često ne pravi razlika, pa tako možemo čuti da NR Kina ulaže u našu infrastrukturu, a zapravo se radi o srpskim investicijama putem kineskih kredita. Dostupnost kineskih kredita je pratilo prisustvo kineske radne snage na tim projektima, međutim zalaganjem domaćih vlasti ta propriacija se nastoji smanjiti.

Vodeći se spoljnom politikom zasnovanom na četiri stuba spoljne politike Srbija je učesnik svih kineskih inicijativa od 2013. godine. U prvom redu projekta Pojas i put, bivše inicijative 17+1, predsednik Vučić je bio jedan od retkih evropskih državnika na forumu Puta svile održanog u

⁵ <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-kina-dug-rast/32539404.html>

Pekingu 2023.godine, da bi se sada verovatno Srbija pridružila kineskoj inicijativi za [Globalnu zajednicu zajedničke budućnosti](#). Pogledajmo neke od citata ove Globalne inicijative:

- Neke zemlje se okreću pristupu „malo dvorište, visoka ograda“ kako bi se ogradile zidom; oni se zalažu za razdvajanje, razdvajanje i „odbacivanje“ lanaca snabdevanja. Sve ovo je izazvalo zastoje u globalizaciji.
- Zbog intenzivnijeg globalnog strateškog nadmetanja i nedostatka međusobnog poverenja između velikih zemalja, ponovo se pojavio način razmišljanja Hladnog rata, a ponovo su se pojavili pozivi na ideološku konfrontaciju.
- Ne postoji gvozdeni zakon koji nalaže da će sila u usponu neizbežno tražiti hegemoniju. Ova pretpostavka predstavlja tipično hegemonističko razmišljanje i zasnovana je na sećanjima na katastrofalne ratove između hegemonističkih sila u prošlosti. Kina nikada nije prihvatila da kada zemlja postane dovoljno jaka, ona će uvek tražiti hegemoniju.
- Izolacionistička i isključiva praksa konfrontacije zasnovane na alijansi je u suprotnosti sa trendom ka multipolarnosti i evoluciji međunarodnih odnosa u posthladnoratovskoj eri.

Globalna zajednica zajedničke budućnosti odražava potrebe kineske diplomatije koja odbacuje postojanje homogenih međunarodnih organizacija poput EU i NATO. U prevodu ove organizacije vidi kao ograničenje svog globalnog i evropskog delovanja. Ova inicijativa o zajedničkoj budućnosti se nadovezuje Globalnu inicijativu za bezbednost o kojoj smo već [pisali](#).

Šta nudi ova kineska Globalna inicijativa za bezbednost? NR Kina nastoji da preoblikuje međunarodni poredak u sferama gde ima otvorena vrata. Radi se o poligonu koji dominantno predstavljaju države u razvoju. GSI je neka vrsta paralelnog sistema za uspostavljanje ravnoteže sile u kome Kina koristi stratešku priliku da ponudi svet bez saveznika. Nudi kinesko centričnu postavku bezbednosti bez uzajamnih obaveza i prava koje su svojstvena savezništvima poput NATO-a ili AUKUS-a. Zapravo Kina u svojoj vojnoj i spoljnopoličkoj doktrini ne predviđa savezništva, naročito ne vojna. Snažno zastupa tezu da su vojna savezništva produkt Hladnog rata, te da nemaju svoj smisao nakon njega. Postavlja se pitanje, ako se GSI poziva na

multilateralizam i Povelju OUN, kako onda dolazi u kontradiktornu situaciju da negira suverena prava država kao što su savezništva. Kineske inicijative nastoje da konfrontiraju sisteme kolektivne bezbednosti nastale na osnovu Povelje OUN. Solidarnost i zajednička politika članica EU predstavlja branu za kineski nastup u Evropi. Očigledno je da bi sila kao što je NR Kina lakše delovala da nema evropskog zajedništva.

Srbija koja vodi politiku nesvrstavanja u vojne saveze pronalazi za prihvatljivo priključenje kineskoj inicijativi za Globalnu zajednicu zajedničke budućnosti. Takav potez nailazi na visoke ocene u Pekingu koji se može pohvaliti da je evropska država, kandidat za EU, prihvatila njegovu platform. Istovremeno ovaj potez odobrava većinsko javno mnjenje u Srbiji.

Sve navedene inicijative nisu multilateralna tela jer nemaju sekretarijat, skupštinu i način odlučivanja. Sve ove nadležnosti su prepuštene Komunističkoj partiji i države ih mogu prihvatiti ili ne, a dodatno urediti na osnovu bilaterlane saradnje. Primećujemo da se tokom obraćanja predsednika Vučića i predsednika Sija nije spominjala organizacija BRIKS što je ohrabrujuć potez. Srbija nastoji da jača svoje odnose sa NR Kinom na bilaterlanim osnovama u prilog čega ide i podizanje strateškog partnerstva na nivo “zajedničke budućnosti”. Ovaj potez je više diplomatski gest nego suštinski akt koji proizvodi obaveze, kao većina kineskih inicijativa. Može se reći da je Srbija omogućila predsedniku Siju da postigne spoljnopolitički poen tokom posete Evropi.

Gde se nalazi srpsko-kineska saradnja? Od 2013. godine ona beleži sve veći rast spoljnotrgovinske razmene. Glavni trgovinski partner Srbije je EU, ne Kina. Možemo videti da najveći deficit u spoljnotrgovinskoj razmeni imamo sa Kinom. Uvoz iz Kine 4,868 milijardi dolara, dok je izvoz u Kinu 1,238 milijardi dolara. Deficit razmene sa Kinom je 3,63 milijardi dolara. Ukupan deficit Srbije 8,9 milijardi dolara i 42% od tog deficita pripada deficitu sa Kinom⁶. Uvidom u podatke [Republičkog zavoda za statistiku](#) uviđamo da Srbija više izvozi u

⁶ <https://www.czsa.org/single-analysis/267/dolazak-si-dinpinga-i-kakve-koristi-i-rizike-ima-srbija>

Nemačku, Bosnu i Hercegovinu, Italiju, Mađarsku, Rumuniju i Crnu Goru. Ovo poređenje je veoma važno u kontekstu da mnogoljudnost određenog tržišta ne znači i atraktivnost, naročito sa aspekta tehnologija i IT usluga. Nekadašnja premijerka Ana Brnabić je [izjavila](#) da do 2027.godine se očekuje 10 milijardi evra izvoza IT usluga. [Prema podacima](#) NBS najveći deo ovih usluga i proizvoda odlazi na američko tržište, a prema podacima NBS, ostali partneri se nalaze uglavnom u Velikoj Britaniji, Holandiji, Nemačkoj i drugim evropskim državama u vrednosti 3.5 milijardi evra. Što je više od ukupnog izvoza u Rusiju i NR Kinu zajedno. Ovi podaci su važni prilikom odlučivanja o izboru 5G mreže, najavljene saradnje u AI sektoru kao i IT tehnologijama sa NR Kinom. Naše IT tržište je jasno orijentisano ka onim državama koje čine tzv. koaliciju za čistu 5G mrežu, a što znači držanje podalje od kineskog upliva u ovaj sektor. Takva strateška postavka bi trebalo da bude imperativ u budućim aranžmanima sa NR Kinom.

[Sporazum o slobodnoj trgovini](#) sa NR Kinom je veoma važna stavka za vlasti u Srbiji. Govori se o oko 8500 različitih proizvoda u budućih 10 godina. Sporazumi o slobodnoj trgovini su generalno veoma važni aspekti ekonomije. Ovaj sporazum konkretno će svoju potpunu realizaciju doživeti u narednih 10 godina. Period dug čitavu deceniju vrlo verovatno će se poklopiti sa pristupanjem Srbije Evropskoj uniji. Predsednik Vučić je istakao da će u prvom redu biti liberalizovan izvoz prehrambenih proizvoda. U ovom sektoru je Srbija daleko ispred NR Kine i takva saradnja bi bila na korist srpskih proizvođača, što u kratkoročnom period može generisati kreiranje novih radnih mesta u sektorima prerade mesa. Svaki pokušaj da se otvori tradicionalno zatvoreno kinesko tržište predstavlja uspeh. Sam Sporazum o slobodnoj trgovini se neće sprovoditi po automatizmu već na osnovu prethodnih analiza što daje nadu da će srpske vlasti štiti unutrašnju ekonomiju Srbije od viška kineske proizvodnje. Po pitanju sporazuma o slobodnoj trgovini potrebno je realistično sagledaviti stvar ukoliko se podsetimo ugovora sa Putinovom Evroazijskom unijom. Pogodnosti koje je Srbija ostvarila sa Rusijom i EAEU nikad se nisu materijalizovale, nakon 9 godina izvoz u Rusiju je oko 1 milijarde eura. Geografska i prirodna partnerstva često su iznad političkih preferencija. Vreme će pokazati učinkovitost

sporazuma sa NR Kinom, i da li će Srbija političke odnose pretvoriti u visok nivo ekonomskih odnosa

Partnerstvo Srbije i NR Kine treba gledati u kontekstu širih srpskih interesa, gde su članstvo u EU i zaštita teritorijalnog integriteta međusobno ukršteni politički vektori. Posebnu pažnju treba obratiti na postojanje političkih zahteva i ustupaka jer iz NR Kine ništa ne dolazi besplatno. Prisustvo kineskih infrastrukturnih kredita je rezultovalo donacijom Evropske unije za prugu Beograd-Niš u iznosu od 650 miliona eura poklona. Dakle, primećujemo pozitivne ishode geopolitičke utakmice. Kineski standardi nisu uvek u saglasju sa evropskim standardima. Srbija bi trebala da nastoji da posluje sa Kinom u skladu sa svim evropskim standardima onako kako to rade evropske zemlje. Opasnost postoji u slučaju kriza kada se mogu pojaviti politička očekivanja čime bi Srpska međunarodna pozicija bila ugrožena. Opasnost od “dužničke zamke” i dalje postoji kao rizik, a kontrola strateških sektora daje značajnu polugu pritiska u rukama Pekinga. Skandal sa Vijetnamskim radnicima, koji su bili u polu-robotovskom položaju, je primer kada su srpske vlasti intervenisale nakon reakcije javnosti.

Ključne crvene linije u odnosima Srbije i NR Kine bi trebale biti bezbednosni sektor, odbrambena industrija i 5G mreža. Na ovim tačkama Srbija izlazi iz okvira evropske prakse u saradnji sa NR Kinom. Isporuka kineskog PVO sistema FK-3⁷ je dovela do negativnih reakcija američkih i evropskih partnera. Prisustvo kineskog oružja, naročito radarskih i PVO sistema nailazi na nizak nivo razumevanja evro-atlantskih partnera. PVO sistemi su crvena linija jer se njihovim pasivnim režimom rada kineska tehnika “uči” na zapadnom oruđu. Najavljena isporuka Rafala nas dovodi u uzajamno konfliktni položaj preklapanja različitih sistema koje je teško integrisati. Srbija je korisnik francuskih radara poslednje generacije GM-400 GM-200 I GM-50. Mogućnost nabavke zapadne, u realnim uslovima potvrđene tehnike, je daleko bolji izbor. Unapređenje političkih odnosa sa SAD može omogućiti Srbiji da učestvuje u zbirnim nabavkama preko američke odbrambene agencije pod povoljnijim uslovima. Tehnološka saradnja na

⁷ <https://www.czsa.org/single-analysis/76/sta-znamo-o-kineskom-pvo-sistemu-fk-3>

zajedničkim odbrambenim proizvodima poput dronova ima svoje negativne aspekte, između ostalog Srbija i NR Kina su konkurenti na svetskom tržištu. Transfer kineske odbrambene tehnologije će uvek biti u izveznoj verziji. Odbrambeni lanac snabdevanje i održavanje je pod geopolitičkim rizikom. Nabavkom vojne opreme iz NR Kine Srbija bi rizikovala da bude uskraćena za isporuke i održavanja u slučaju nepovoljnih međunarodnih okolnosti.

Odnosi Srbije i NR Kine ne zavise od dve države već su pod uticajem geopolitičkih procesa. NR Kina se neopravdano predstavlja kao alternativa dok u praksi ona to nije. NR Kina nikada neće moći da ponudi Srbiji ono što može EU. Pregledom donacija EU Srbiji konstatujemo da su one daleko iznad ukupnih kineskih kredita, više od 4 milijarde eura donacija EU u odnosu na 3,7 milijardi u kineskim kreditima⁸. Srpski izvoz u EU iznosi 18 milijardi evra. Mogućnost transfera tehnologija je mnogo veći kroz partnerstvo Srbije i EU. Tokom pandemije Kovid-19 Srbija je najveću pomoć dobila upravo od EU, dok je zbog političkih veza imala prednost u nabavci materijala iz NR Kine. Do sada nisu poznate ukupne kineske donacije Srbiji za potrebe borbe protiv Kovid-19.

NR Kina je povećala svoje medijsko prisustvo. Sklopljen je značajan broj medijskih partnerstava sa vodećim srpskim medijima. Postoji rizik od upliva komunističke i autoritarne propaganda, širenja državno sponzoriranih dezinformacija kroz operacije uticaja. Na ovakav način građani se nalaze pod rizikom da budu obmanuti o ulozi Kine u svetu, Evropi i Srbiji. Rusko i kinesko propagandno usaglašeno delovanje je uveliko dokumentovano na evropskom kontinentu. Rizik od hibridnih pretnji u budućnosti raste jer je poznato da kina više ne igra samo na “ekonomskom terenu”.

Srpsko-kinesko partnerstvo treba sagledavati realistično. Uticaj kineskih kredita je doprineo razvoju Srbije. Politički i bezbednosni rizici se konstantno moraju procenjivati. Saradnja dve države bi trebalo da bude komplementarna sa članstvom Srbije u EU. Posebnu pažnju treba

⁸ <https://www.euzatebe.rs/>

obratiti na predstojeće predsedničke izbore u SAD. NR Kina je daleko i nikada neće moći da ponudi Srbiji ono što može EU i Amerika.